

УДК 342.723

ЗАХИСТ ПРАВ І ЗАКОННИХ ІНТЕРЕСІВ ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

КІРІЛЛ НЕЧИПОРУК,
аспірант кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

SUMMARY

The article is devoted to the problematic of the defence of the rights and legitimate interests of Foreign Ukrainians under Ukrainian law.

In the context of the formation of Ukraine as a legal and democratic state, the development of human rights, the development of civil society, migration processes, becomes important research of the problematic of the defence of the rights and legitimate interests of Foreign Ukrainians under Ukrainian law.

Important is the creation of appropriate conditions, including normative, for the proper defence of the rights and legitimate interests of Foreign Ukrainians under the legislation of Ukraine

Proper defence of the rights and legitimate interests of Foreign Ukrainians under Ukrainian law is essential for the further development of: civil society in Ukraine and its further development as a democratic and legal state; maintenance of effective communication of Ukrainians abroad with Ukraine as their mother country; international cooperation of Ukraine with non-governmental organizations of Foreign Ukrainians.

Migration processes of the present create a challenge for many individuals, their communities and countries. Ukrainians and Ukraine did not pass with migration processes. New Ukrainian Diasporas have already been formed and still forms in different countries of the world. Since the titular nation of Ukraine as a state is Ukrainians, then the state must pursue a policy of unity of Ukrainians as a nation, regardless of where they are now living and which citizens they are now. The legal link between Foreign Ukrainians and Ukraine needs to be ensured on the basis of democracy and respect for human rights, support, preservation and development of the Ukrainian language and culture.

Key words: human rights, defence of human rights, Foreign Ukrainians, legal status of Foreign Ukrainians, defence of the rights of Foreign Ukrainians.

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено проблематиці захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України. Охарактеризовано законодавство України з питань захисту прав і законних інтересів закордонних українців. Визначено основні повноваження органів державної влади України щодо співпраці із закордонними українцями. Проаналізовано благодійну діяльність закордонних українців.

Ключові слова: права людини, захист прав людини, закордонні українці, правовий статус закордонних українців, захист прав закордонних українців.

Постановка проблеми. У контексті становлення України як правової і демократичної держави, утвердження прав людини, розвитку громадянського суспільства, міграційних процесів, важливе практичне та теоретичне значення має дослідження проблематики захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України.

Дослідження проблематики захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України має важливе практичне значення для подальшого вдосконалення законодавства України з питань закордонних українців, а також для вдосконалення правозастосовної практики у цій сфері. Внаслідок цього дослідження проблематики захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України є важливим для розвитку науки конституційного права.

Метою статті є охарактеризувати захист прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України.

Завданнями даної статті є: охарактеризувати законодавство України з питань захисту прав і законних інтересів закордонних українців; визначити основні повноваження органів державної влади України щодо співпраці із закордонними українцями; проаналізувати благодійну діяльність закордонних українців.

Стан дослідження. Проблематика захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема: І. Алмаші, М. Алмаші, Ю. Бисаги, Д. Белова, А. Олійника.

Виклад основного матеріалу. Внаслідок міграційних процесів чимало українців виїхали за кордон і нині є громадянами інших держав. Нині число осіб українського походження, які проживають за межами України, за приблизними підрахунками становить від 12-ти до 20-ти мільйонів. Найбільше закордонних українців проживає в Російській Федерації (за офіційною статистикою – 1,93 млн. осіб, які ідентифікують себе як етнічні українці, згідно з неофіційною статистикою – понад 10 млн. осіб); в Канаді (1 209 085 осіб українського походження); в США (згідно з даними офіційної статистики – 892992 особи, за неофіційною – реальне число представників українського етносу в США понад 1,5 млн. осіб). Серед країн проживання найбільших українських громад зарубіжжя – Бразилія (500 тисяч), Казахстан (333 тисячі), Молдова (477 тисяч), Аргентина (250-300 тисяч), Білорусь (159 тисяч), Німеччина (123,3 тисячі), Узбекистан (близько 87 тисяч) [1]. Більше 30% всіх українців живуть за межами своєї країни, є громадянами інших держав та глибоко інтегровані в їх суспільство [2, с. 76].

Згідно ст. 12 Конституції України [3] Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави. Можна погодитися із думкою А.Ю.Олійника про те, що саме Конституції України належить чільне місце та роль у механізмі правового забезпечення основних свобод людини і громадянина [4, с. 213].

Враховуючи вищевикладене у сучасній Україні сформовано законодавство про закордонних українців. Основним нормативно-правовим актом, що регулює питання правового статусу закордонних українців є Закон України «Про закордонних українців» [5] від 4 березня 2004 року, в якому зазначено, що Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з батьківщиною та поверненню їх в Україну. Закордонний українець – це особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або є походженням з України.

Важливе значення для захисту прав закордонних українців мають також міжнародні договори ООН з питань прав людини. Зокрема, Загальна декларація прав людини [6] ООН від 10 грудня 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [7] ООН від 16 грудня 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права [8] ООН від 16 грудня 1966 р.

Отже, у контексті вищезазначеного, актуальним є створення належних умов, в тому числі і нормативних, для належного захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України.

Відповідно до ст. 10 Закону України «Про закордонних українців» задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців та захист їхніх прав як національних меншин в інших державах є невід'ємною складовою частиною зовнішньополітичної діяльності України.

Органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані забезпечувати реалізацію прав закордонних українців під час їх перебування в Україні. Рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб щодо вирішення питань, пов'язаних з перебуванням закордонних українців в Україні, можуть бути оскаржені в суді в установленому законом порядку.

За видатні заслуги перед Україною закордонні українці можуть бути нагороджені державними нагородами України в порядку, встановленому законодавством України

Нижче розглянемо основні повноваження органів державної влади України щодо співпраці із закордонними українцями.

1. Повноваження Кабінету Міністрів України щодо співпраці із закордонними українцями. Кабінет Міністрів України під час здійснення своїх повноважень та для досягнення цілей внутрішньої та зовнішньої політики:

1) затверджує державну цільову програму співпраці із закордонними українцями;

2) затверджує порядок оформлення і видачі посвідчення закордонного українця;

3) сприяє проведенню заходів за участю фахівців та громадськості щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями.

2. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями. До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями належать:

1) забезпечення реалізації державної політики у сфері співпраці із закордонними українцями;

2) здійснення координації заходів, що проводяться центральними органами виконавчої влади, органами місцево-

го самоврядування щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями;

3) розроблення та внесення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання питань співпраці із закордонними українцями;

4) надання громадським організаціям (осередкам) закордонних українців організаційної, методичної, технічної та іншої допомоги в їх діяльності;

5) розроблення спільно з іншими заінтересованими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державної цільової програми співпраці із закордонними українцями;

6) участь у підготовці та укладенні міжнародних договорів України щодо забезпечення прав закордонних українців, створення сприятливих умов та можливостей для задоволення їх соціальних, культурно-освітніх, мовних, інформаційних та інших потреб;

7) участь у роботі змішаних міжурядових комісій з питань національних меншин;

8) співпраця з державними органами іноземних держав, до компетенції яких належить питання національних меншин;

9) взаємодія з міжнародними організаціями, що проводять моніторинг дотримання прав осіб, які належать до національних меншин;

10) моніторинг забезпечення прав закордонних українців, пов'язаних із збереженням і розвитком їх етнічної, культурної та мовної ідентичності;

11) надання фінансової підтримки для виконання заходів, що здійснюються громадськими організаціями закордонних українців, зокрема форумів, конгресів, конференцій, семінарів за участю закордонних українців в Україні та за кордоном.

3. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки щодо співпраці із закордонними українцями. До повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки належать:

1) забезпечення реалізації державної політики щодо сприяння здобуттю закордонними українцями освіти в Україні;

2) сприяння відкриттю та функціонуванню навчальних закладів за кордоном, у яких здійснюється навчання українською мовою або вивчається українська мова;

3) участь у виконанні освітніх та наукових програм відродження і розвитку національної культури та української мови в місцях компактного проживання закордонних українців.

4. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері культури щодо співпраці із закордонними українцями. До повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері культури належать:

1) забезпечення реалізації державної політики щодо створення умов для задоволення національно-культурних потреб закордонних українців, збереження і популяризації культурних надбань Українського народу;

2) здійснення заходів щодо популяризації культурних надбань Українського народу за межами України, залучення закордонних українців до участі в культурно-мистецьких заходах в Україні та за її межами;

3) сприяння проведенню в місцях компактного проживання українців за кордоном міжнародних та регіональних культурно-мистецьких акцій, мистецьких фестивалів, конкурсів, аукціонів, виставок та інших заходів;

4) проведення конкурсів на краєіскіні проекти пам'ятників і монументів державного значення за кордоном, присвячених визначним подіям в історії України, видатним діячам української історії, науки і культури.

5. Повноваження центрального органу виконавчої влади у сфері телебачення і радіомовлення щодо спів-

раці із закордонними українцями. До повноважень центрального органу виконавчої влади у сфері телебачення і радіомовлення належать:

1) забезпечення поширення радіомовлення та трансляції телевізійних програм з України, зокрема через супутниковий зв'язок та інші засоби комунікації, на країни проживання закордонних українців;

2) сприяння трансляції україномовних теле- та радіопрограм на країни проживання закордонних українців;

3) сприяння налагодженню співпраці телерадіокомпаній прикордонних областей України з телерадіокомпаніями сусідніх країн проживання закордонних українців;

4) сприяння створенню в країнах проживання закордонних українців кореспондентських пунктів Українського національного інформаційного агентства "Укрінформ".

Законодавством України також можуть бути надані окремим повноваженням і іншим центральним органам виконавчої влади щодо співпраці із закордонними українцями.

Важливе значення для захисту прав і законних інтересів закордонних українців має Концепція Державної програми співпраці із закордонними українцями на 2017-2020 роки, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 червня 2017 р. № 428-р [9]. Її метою є забезпечення поглиблення співпраці із закордонними українцями шляхом підвищення ефективності роботи органів виконавчої влади із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями, спрямованої на збереження національної самобутності та сприяння задоволенню національно-культурних і мовних потреб закордонних українців, використання потенціалу української діаспори для формування позитивного іміджу України у світі, просування економічних інтересів нашої держави, утворення груп, що сприяють реалізації інтересів нашої держави за кордоном, популяризації української мови та культури, досягнень українських спортсменів, забезпечення всебічної практичної підтримки органами влади країн проживання закордонних українців подальшої інтеграції України до європейської спільноти.

Важливим для захисту прав і законних інтересів закордонних українців є також сприяння благодійній діяльності закордонних українців. Відповідно до ст. 12 Закону України «Про закордонних українців» Держава в особі її органів влади гарантує і забезпечує захист передбачених законодавством України прав та інтересів закордонних українців – учасників благодійництва та благодійної діяльності, заохочує здійснення такої діяльності.

Одним із прикладів благодійної діяльності закордонних українців є гуманітарна ініціатива Світового Конгресу Українців «Захист Патріотів».

Навесні 2014 року українські військові виявилися не готовими до війни. Не було належного медичного спорядження та, що важливіше, знань, як надавати допомогу на полі бою. Аптечок військові або не мали взагалі, або вони склалися зі старих перев'язувальних пакетів та радянських резинових джгутів. Навчанням з медицини уваги не приділяли взагалі. Бійцям доводилося надіятися лише на долю.

Задля вирішення проблеми у травні 2014 року розпочала свою діяльність гуманітарна ініціатива Світового Конгресу Українців «Захист Патріотів». Організація поставила собі за ціль забезпечити українських бійців курсом бійця-рятувальника та покращеними індивідуальними аптечками. Інструктори «Захисту Патріотів» пройшли сертифікацію за міжнародними стандартами медицини задля проведення професійного навчання, яке базується на доказовій медицині та керується міжнародними протоколами ТССС (Committee on Tactical Combat Casualty Care). Таким чином українські бійці почали отримувати підготовку та-

кого ж рівня, як і військові у США, Канаді, Великобританії чи інших країнах-членах НАТО.

Станом на серпень 2017 року курс бійця-рятувальника вже пройшло 28,845 бійців та 5,094 курсантів. Завдяки підтримці українців усього світу їм також було передано понад 21 тисячу індивідуальних аптечок ІФАК [10].

«Світовий Конгрес Українців» та «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій» провели міжнародний проект «Антистресова допомога Майдану» 21 травня 2014 р. – 3 червня 2014 р. м. Київ, м. Львів. Це проект, який через свою масштабність, дав змогу отримати знання від професіоналів, що мають величезний досвід, дуже великій кількості людей. Тільки в Київській частині проекту взяли участь 550 психологів, вчителів, лікарів з усіх регіонів України [11].

Отже, на основі вищевикладеного, можна зробити наступні висновки. Належний захист прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України має важливе значення для подальшої розбудови громадянського суспільства в Україні та її подальшого розвитку, як демократичної і правової держави; підтримання ефективного зв'язку закордонних українців із Україною, як їх материнською державою; міжнародної співпраці України з неурядовими організаціями закордонних українців.

Міграційні процеси сучасності ставлять чимало викликів перед окремими людьми, їх спільнотами та державами. Не оминули міграційних процесів і українці та Україна. Вже сформовані і формуються нові українські діаспори у різних країнах світу. Оскільки титульною нацією України як держави є українці, то і держава має здійснювати політику щодо єдності українців як нації, незалежно від того де зараз вони проживають, і громадянами яких країн вони є тепер. Правовий зв'язок між закордонними українцями і Україною потрібно забезпечити на основі демократії та поваги до прав людини, підтримки, збереження та розвитку української мови та культури.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у даному напрямку, зокрема, щодо: співпраці органів державної влади України та неурядових організацій закордонних українців; реформування законодавства України з питань закордонних українців; перспектив розвитку правового статусу закордонних українців за законодавством України.

Отже, у даній статті охарактеризовано проблематику захисту прав і законних інтересів закордонних українців за законодавством України.

Список використаної літератури:

1. Отримання статусу закордонного українця. Українська громада в країнах світу [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/consular-affairs/otr>
2. Алмаші М. Правове регулювання міграції в Україні / М. Алмаші // Міграція і толерантність в Україні: 36. ст. – за ред. Я. Пилинського. – К.: Стило, 2007. – С. 75 – 82.
3. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 131.
4. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: Монографія / А.Ю.Олійник. – К.: Алерта, КНТ, Центр навчальної літератури, 2008. – 472 с.
5. Про закордонних українців: Закон України від 4 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 25. – Ст. 343.
6. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 року [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
7. Міжнародний пакт про громадянські та політичні

права ООН від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043

8. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16 грудня 1966 р. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042

9. Концепція Державної програми співпраці із закордонними українцями на 2017-2020 роки: схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 червня 2017 р. № 428-р // Офіційний вісник України. – 2017. – № 54. – Ст. 1634.

10. Про нас – Захист Патріотів [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://patriotdefence.org/ua/about-the-initiative/>

11. Ініціативи [Текст] [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.ukrainianworldcongress.org/index.php/id/674>

